

LEADER A APLIKACE PRINCIPU SPOLUPRÁCE PŘI ROZVOJI VENKOVA NA PŘÍKLADU MAS HORŇÁCKO A OSTROŽSKO

Škvaridlová Petra

Ostrožská Nová Ves, 734478711, SkvaridlovaPetra@seznam.cz

Abstrakt

Tento příspěvek se zabývá metodou a programy LEADER a jejich aplikací místními akčními skupinami. Obsahuje historický kontext rozvoje venkova v Evropském společenství i v České republice ovlivňovaný různými aktéry až po osvojení si metody LEADER založené na principu spolupráce a partnerství zástupců různých socioekonomických sektorů sdružujících se v místních akčních skupinách. K analýze jsem si vybrala místní akční skupinu Horňácko a Ostrožsko, u které zkoumám, zda splňuje podmínky a naplňuje principy LEADERU, včetně její struktury, činností a strategického plánu. Tento příspěvek demonstruje fungování LEADERU v praxi a efektivitu využívání jeho programů. Zjištěné poznatky mohou posloužit jako inspirace pro budoucí vývoj metody a programů LEADER.

Klíčová slova: *rozvoj venkova, LEADER, governance, místní akční skupina, Horňácko a Ostrožsko*

Úvod

Metoda LEADER je stále více prosazována v kontextu rozvoje venkova, a to především prostřednictvím programů, které v EU fungují více než dvacet let. V současnosti v České republice existuje více než sto místních akčních skupin odlišných kvalit, snažících se pracovat metodou LEADER a využívat programů EU. Nyní je již pomalu u konce programové období 2007–2013, proto je důležité zhodnotit praktické zkušenosti místních akčních skupin a podat doporučení do dalšího programového období po roce 2014. Rozvoj venkova je aktuálním tématem všech politik, převážně Politiky rozvoje venkova ustanovené na počátku 21. století (jako druhý pilíř Společné zemědělské politiky EU) a Programu rozvoje venkova.

LEADER a jeho principy

K zavedení metody LEADER vedla dlouhá cesta od historické paternalistické fáze, kdy o rozvoji rozhodovala převážně elita (panovníci, šlechtici a církevní hodnostáři, majitelé rozsáhlých pozemků a farem), přes éru centralismu zásahů a rozhodování státu, až po dnešní uplatňování principu governance (na základě kooperace mezi veřejným, soukromým a neziskovým sektorem). Program LEADER vznikl v EU už v roce 1991 a dnes je transformován do programů rozvoje venkova jednotlivých členských států jako jejich osa IV LEADER se 3 hlavními opatřeními, na které MAS dostávají dotace: MAS (dotace na režijní způsobilé výdaje), Realizace Strategického plánu LEADER (dotace na projekty), Realizace projektů spolupráce (spolupráce s partnerskými MAS).

LEADER je založen na principu rozvoje venkova endogenním způsobem, čili využitím svého přirozeného vnitřního potenciálu obce, spoluprací a partnerstvím různých skupin aktérů, neziskového, veřejného a soukromého sektoru spolu s motivovanými občany a veřejností. Jeho hlavními principy jsou:

→ územní (teritoriální) zaměření – tento místní přístup zdůrazňuje zaměření rozvoje na menší soudržná ucelená území, která nemusí respektovat administrativní hranice, kde jsou

například společné tradice, potřeby, lidé mají společné hodnoty a s územím se identifikují a za účelem řešení skutečných problémů formulují společnou rozvojovou strategii

→ přístup „zdola nahoru“ – založen na aktivní účasti místních obyvatel, veřejných či soukromých organizací, zájmových skupin, které musí být zapojeny do formování rozvojových programů a projektů a do celého procesu jejich provádění

→ inovační přístup – klade důraz na modernizaci tradičních forem řešení nebo zkoušení nových řešení problémů na venkově, která pokud by se osvědčila, tak by mohla nahradit nefunkční nebo méně efektivní řešení

→ integrovaný přístup a vytváření sítí – „leaderovský“ přístup v sobě integruje více odvětví a více aktérů z různých odvětví; vytváření sítí uspokojuje požadavek výměny zkušeností a know how mezi jednotlivými aktéry v rozvoji venkova.

Místní akční skupiny

MAS představují partnerství veřejných a soukromých aktérů, kteří pocházejí z různých socioekonomických sektorů a existují po celé EU jako partnerství využívající metodu LEADER a jsou netradiční podporou rozvoje venkova na bázi společně koncipovaných řešení hlavních otázek týkajících se směru místního rozvoje. Územní a institucionální kritéria pro ustanovení MAS (vycházející z Programu rozvoje venkova) jsou následující:

→ celistvý, spojený venkovský prostor s neizolovanými celky,

→ souvislé území se společnými charakteristikami a problémy,

→ území o počtu obyvatel od 10 do 100 tisíc (velikost zahrnutých sídel max. 25 tis. ob.),

→ členové musí působit v daném území (bydliště, sídlo, provoz),

→ partnerství mezi veřejným, soukromým a neziskovým sektorem,

→ obce nesmí být členem i jiné MAS,

→ musí mít právní způsobilost a rozhodovací orgány (minimálně valnou hromadu, výběrovou komisi – s max. tříletým funkčním obdobím, manažera, účetní),

→ veřejný sektor tvoří v partnerství max. 50 % a na jednu činnost může využívat pouze jeden finanční zdroj z EU.

Místní akční skupina Hornácko a Ostrožsko

Území MAS Hornácko a Ostrožsko leží na jihovýchodní Moravě při hranicích Slovenska na pomezí Zlínského a Jihomoravského kraje. Území působnosti MAS zaujímá spojený prostor se stejnými charakteristikami a problémy, kulturou i tradicemi. Je to dáno i historickými souvislostmi, místní identitou obyvatel a tradičními vazbami mezi nimi. V současnosti do MAS náleží 18 obcí s rozlohou 328,77 km² a počtem obyvatel 41 853 (březen 2011).

MAS je občanským sdružením založeným v roce 2005. Cílem sdružení je hlavně získávání dotací a realizace strategického plánu LEADER, který je výsekem konkrétní strategie rozvoje zaměřeným na venkov a který lze implementovat prostřednictvím programu LEADER. Dalšími cíli jsou koordinace a propagace regionu, vytváření nových možností potenciálů ekonomiky a turistiky, ochrana krajiny, životního prostředí a zhodnocení kulturního či přírodního dědictví, podpora multifunkčního zemědělství, rozvoj lidských zdrojů a kvality života obyvatel. Počet současných členů MAS zastupujících veřejné, podnikatelské a neziskové zájmy v regionu je 34. Vyrovnané partnerství, kde veřejná správa má zastoupení do 50 %, je u MAS od počátku jejího vzniku pochybné. Mnoho zástupců pochází z veřejného sektoru (starostové obcí), ale oficiálně se v organizační struktuře MAS delegují jako zástupci neziskového či podnikatelského sektoru. Silný vliv na fungování MAS Hornácko a Ostrožsko má hlavní manažerka a programový výbor skládající se z šesti stálých členů. Mezi hlavní činnosti MAS patří administrace programu

LEADER (vyhlašování výzev, výběr projektů a jejich registrace u příslušného dotačního orgánu, realizace a monitoring schválených projektů), propagace (časopis, internetové stránky atd.), pořádá semináře a konzultace s žadateli o dotace.

MAS Hornácko a Ostrožsko splnila kritéria stanovená EU a Programem rozvoje venkova na programové období 2007–2013 a byla vybrána k podpoře z prostředků EU. Aby splnila princip LEADER podporující inovační přístup, založila Folklorní fond na podporu spolků a kulturních akcí v regionu. Ve svém strategickém plánu LEADER uvádí čtyři priority, na které se chce zaměřit (Podpora cestovního ruchu, Kvalita života a udržitelný rozvoj vesnic, Podpora drobných producentů v regionu, Podpora stávajících a nových podnikatelských aktivit v regionu) a k nim přiřadila specifický a strategický cíl. Opatření (fichí), která je mají naplňovat, je 7. Celkem MAS vyhlásila 9 výzev na předkládání projektů, které musí odpovídat jednotlivým opatřením (fichím). Doposud bylo platební agenturou Programu rozvoje venkova (Státní zemědělský intervenční fond) schváleno k realizaci 72 projektů v celkové výši dotace 31 milionů korun.

Materiál a metody

K vypracování práce bylo nutné shromáždit a prostudovat všechny dostupné zdroje týkající se rozvoje venkova a LEADER a vygenerovat ty nejdůležitější informace. Další fází byla kompilace nashromážděných materiálů. Informace o sledované MAS Hornácko a Ostrožsko jsem zjišťovala z její stránky a od zástupců MAS formou konzultací a dotazníku. Terénní výzkum zahrnoval vlastní šetření, kdy jsem zjišťovala od osob působících v území regionu další potřebné informace. Protože pocházím ze sledovaného území, mohla jsem využít i vlastních poznatků.

Rozvojem venkova a venkovem samotným se blíže zabýval například Woods, Moseley, Hoggart, Wilson nebo Mormont. Z českých představitelů to pak byli Perlín, Blažek, Binek, Hudečková, Matoušková, Pělucha a mnoho dalších. Problematika LEADERU zahrnují primární zdroje z oficiálně zřízených stránek a publikací Evropské komise, Ministerstva zemědělství ČR.

Výsledky a diskuse

U občanského sdružení MAS Hornácko a Ostrožsko je hlavním cílem především získání finančních prostředků (dotací) na svou činnost a realizaci projektů, což má uvedeno i ve svých stanovách a v zakladatelské smlouvě. U této MAS je ohrožena kvalita institucionálního prostředí. Má problémy s dodržením principu vyrovnaného partnerství a dochází zde k „dublování funkcí“, kdy starosta obce nezastupuje v partnerství veřejný, nýbrž podnikatelský sektor a podobně. Zapojení veřejnosti a její informovanost o MAS a její činnosti by měly být lépe koncipovány. Informace jsou veřejnosti dostupné z omezených zdrojů (internet, časopis, tabule na obecních úřadech). Do tvorby strategického plánu byla veřejnost zapojena jen formou místního šetření.

Činnost MAS Hornácko a Ostrožsko spočívá převážně jen v administraci Programu rozvoje venkova a v naplňování strategického plánu LEADER prostřednictvím realizace projektů. V MAS existuje silný vliv zástupců, kteří jsou po celou dobu její existence stálými členy. MAS spolupracuje i s dalšími českými i slovenskými místními akčními skupinami, spolupracuje se skupinami Zlínského kraje a je členem Národní sítě MAS.

Kvantita cílů, které si MAS předsevzala plnit v rámci strategického plánu LEADER se nedá naplnit ani měřit. Monitorovací indikátory, které MAS k jednotlivým opatřením přiřadila a které sledují úspěšnost strategického plánu jsou splněny z 95 %.

I přes všechny kritické závěry MAS Hornácko a Ostrožsko má disponibilní zdroje a kapacity k rozvoji venkova pomocí metody LEADER a taky k němu přispívá realizovanými projekty. Území má rozvojový potenciál založený na rozvoji cestovního ruchu nejen rekreačního, ale i specifického, díky lokální kultuře, tradicím a vinařství.

Závěr

V rozvoji venkova a přístupu k němu dochází ke snaze o jakýsi návrat k tomu, co tu již existovalo dříve v paternalistické fázi. Tedy o navrácení kompetencí v rozvoji místnímu společenstvu a taky občanům. Jistě, že v dnešních podmínkách toto fungování bude vypadat úplně jinak, než dříve. Hlavní je snaha o naplňování této myšlenky. Navíc governance znamená nový přístup vyrovnaného partnerství, které o rozvoji rozhoduje (nejen „elita“), a to na místní úrovni. EU a její programy ale představují také určitý typ centralismu, který, i když poskytuje nemalé prostředky k rozvoji, určuje jeho podmínky a směr, příkladem toho je Program rozvoje venkova. LEADER, i když je nástrojem k získávání financí, by měl být spíše metodou, podle níž zástupci z co nejširšího okruhu zájmových oblastí spolupracují na rozvoji. Kvalita jednotlivých MAS je jak ve světě, tak u nás rozdílná, v mnoha případech se jedná o kvalitní reprezentativní partnerství, někdy zas jde jen o využívání snáze dostupných prostředků a účelově vedené aktivity.

Poděkování

Poděkování za odborné vedení při tvorbě mé práce patří Davidu W. Novákovi za ochotu a poskytnutí cenných rad. Dále děkuji zástupcům MAS Hornácko a Ostrožsko, hlavně projektové manažerce paní Mgr. Ivaně Směšné a hlavní manažerce Janě Bujákové poskytnutí informací týkajících se MAS Hornácko a Ostrožsko.

Literatura

- [1.] MOSELEY, M. J. *Rural Development: Principles and Practice*. London : SAGE Publications, 2003. ISBN 0 7619 4766 3.
- [2.] PĚLUCHA, M a kol. *Rozvoj venkova v programovacím období 2007 - 2013 v kontextu reformy SZP EU*. Praha : IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s., 2006. 162 str. ISBN: 80-86684-42-3.
- [3.] Program rozvoje venkova ČR na období 2007–2013 [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, září 2012 [cit. 28. března 2013]. Dostupné na Portálu eAGRI: http://eagri.cz/public/web/file/193481/PRV_aktualni_schvalene_zneni.pdf
- [4.] Strategický plán LEADER 2007–2013 [online]. Uherský Ostroh: Místní akční skupina Hornácko a Ostrožsko, červen 2012 [cit. 28. března 2013]. Dostupné na webu: http://www.leader.ostrozske.cz/userfiles/file/Programove_dokumenty/SPL_6_2012_final.pdf
- [5.] WOODS, M. *Rural Geography*. London : SAGE Publications, 2005. 330 str. ISBN 978 0 7619 4760 8.

Abstract

This article deals with the LEADER method and programmes and their applications by local action groups. It contains historical context of rural development in the European Community and the Czech Republic influenced by many actors until adoption the LEADER method based on the principle of cooperation and partnership of representatives from various socio-economic sectors associated in local action groups. For the analysis I chose the local action group Hornácko and Ostrožsko in which I examine whether it satisfies the conditions and fulfills the principles of LEADER including its structure, activities and strategic plan. This article demonstrates the functioning of LEADER in practice and effectiveness of the programmes use. The findings can serve as an inspiration for the future development of LEADER method and programmes.